

Німецька консультативна група

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Технічна записка [TN/01/2016]

Енергетичний сектор України, оновлення станом на 2015/16 рр.

Дмитро Науменко, Георг Захманн

Берлін/Київ, березень 2016 р.

Про Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) – провідний український аналітичний центр, що спеціалізується на економічних дослідженнях та консультаціях з питань економічної політики. ІЕД був заснований у жовтні 1999 року провідними українськими політиками та Німецькою консультативною групою з питань економічних реформ.

Місія ІЕД - вироблення альтернативного погляду на ключові проблеми суспільного та економічного розвитку України. В рамках місії ІЕД націлює свою діяльність на надання висококваліфікованої експертної оцінки в галузі економіки й економічної політики, на формування громадської думки шляхом організації відкритого публічного діалогу, на сприяння розвитку економічних та суспільних наук і стимулювання розвитку дослідницької спільноти України.

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Вул.Рейтарська 8/5-А,

01030 Київ, Україна

Тел: +38 044 / 278 63 42

Факс: +38 044 / 278 63 36

institute@ier.kiev.ua

www.ier.com.ua

Про Німецьку консультативну групу

Німецька консультативна група з питань економічних реформ працює в Україні з 1994 року, консультуючи український уряд та інші державні органи, такі як Національний банк України, по широкому колу питань економічної політики і розвитку фінансового сектору. Наші аналітичні роботи презентуються і обговорюються під час постійних зустрічей з посадовцями високого рангу. Група фінансується німецьким Федеральним міністерством економіки та енергетики у рамках програм TRANSFORM та наступних після неї програм технічної допомоги.

Німецька консультативна група

З питань економічних реформ

c/o Berlin Economics

Schillerstr. 59

D-10627 Берлін

Тел: +49 30 / 20 61 34 64 0

Факс: +49 30 / 20 61 34 64 9

info@beratergruppe-ukraine.de

www.beratergruppe-ukraine.de

© 2016 Німецька консультативна група

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Всі права захищені.

Енергетичний сектор України, оновлення станом на 2015/16 рр.

Резюме

Споживання електроенергії та газу в Україні залишається на низькому рівні внаслідок економічного спаду та триваючого конфлікту на Сході країни. Поступова відміна енергетичних субсидій, а також активізація зусиль щодо підвищення енергоефективності може ще більше посилити тенденцію до зниження попиту на енергоносії. У той же час структура енергопостачання в Україні різко змінилася за останні два роки. Україна стала незалежною від прямого імпорту газу з Росії (що становив близько 20% постачання первинної енергії в 2013 році) і ядерне паливо замінило вугілля в якості головного палива у генерації електроенергії.

З точки зору організації, енергетична система України досить далека від досягнення стабільного стану. Реформи в електроенергетиці та газовому секторі, що відкладалися впродовж двох десятиліть нарешті розпочалися. І деякі успіхи в питаннях відміни енергетичних субсидій та поліпшення управління в НАК «Нафтогаз» вже можна спостерігати. Але до процесу завершення реформ ще далеко і їх здійснення і досі стикається із значними політичними перепонами.

Врешті-решт можна спостерігати, що - не дивлячись на деякі суттєві ризики – перманентної енергетичної кризи сьогодні в Україні немає. Але якщо Україна не використає чинного політичного моменту для проведення глибоких структурних реформ в енергетичному секторі, він буде залишатися основним політичним і економічним «головним болем» на десятиліття вперед.

Автори

Дмитро Науменко	dp.naumenko@gmail.com	+38 093 773 12 10
Д-р Георг Захманн	zachmann@berlin-economics.com	+49 30 20 61 34 64 0

Зміст

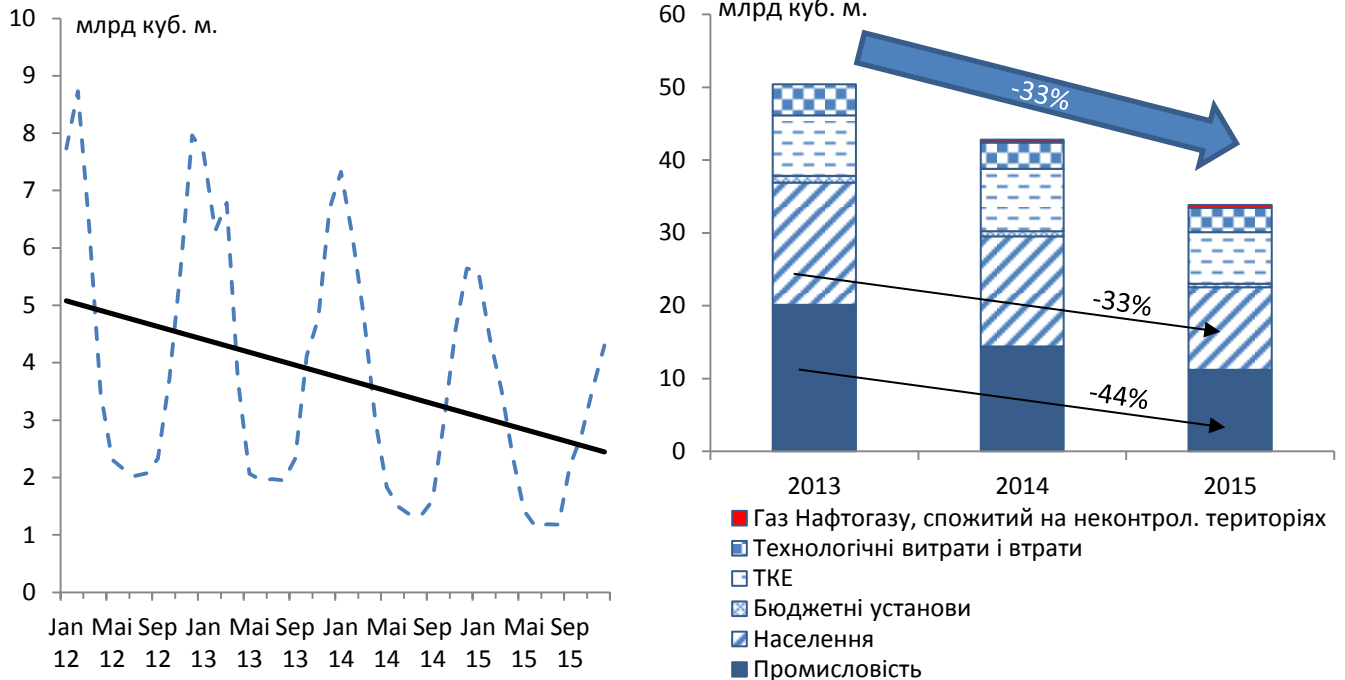
1	Природний газ	5
1.1	Попит	5
1.2	Імпорт	7
1.3	Видобування	9
2	Електроенергія, вугілля та ядерне паливо	10
2.1	Генерація електроенергії	11
2.2	Торгівля електроенергією	12
2.3	Вугілля для виробництва електроенергії	13
2.4	Ядерне паливо	14

1 Природний газ

1.1 Попит

Рисунок 1

Споживання газу (щомісяця та за споживчою групою)

Джерело: Міністерство енергетики; НАК «Нафтогаз»

* Більша частина неконтрольованих територій, ймовірно, забезпечується газом з території Росії, тоді постачання з України до них було, головним чином, зупинене. Лише незначні потоки – показані тут – були збережені, ймовірно через технічні причини

Попит на природний газ падав зі зростаючою швидкістю з 59,3 млрд куб. м. у 2011 році до 33,7 млрд куб. м. у 2015 році. Таке значне зниження рівня попиту на 33% в період з 2013 по 2015 рік обумовлено рядом факторів. До початку конфлікту з Росією на Донецьку, Луганську області та Крим припадало біля 14%, 7% і 4% відповідно від загального споживання газу Україною, отже конфлікт в деяких районах Донецької та Луганської областей та окупація Криму відповідальні за скорочення довоєнного рівня споживання газу в Україні приблизно на 15%. Це трохи менше за половину від загального зниження споживання газу Україною у 2013-2015 рр.¹ Інша половина зниження споживання газу України відбулася внаслідок:

- (i) Ефекту скорочення використання газу в житловому секторі внаслідок збільшення тарифів на газ та опалення (див. Рисунок 2) та деяких заходів з економії газу.
- (ii) Економічного спаду. Обсяг промислового виробництва знизився на 27,4%. Влітку попит скорочувався більш стрімко (біля -40%), ніж взимку (попит -30%), що вказує на відповідне падіння промислової активності.

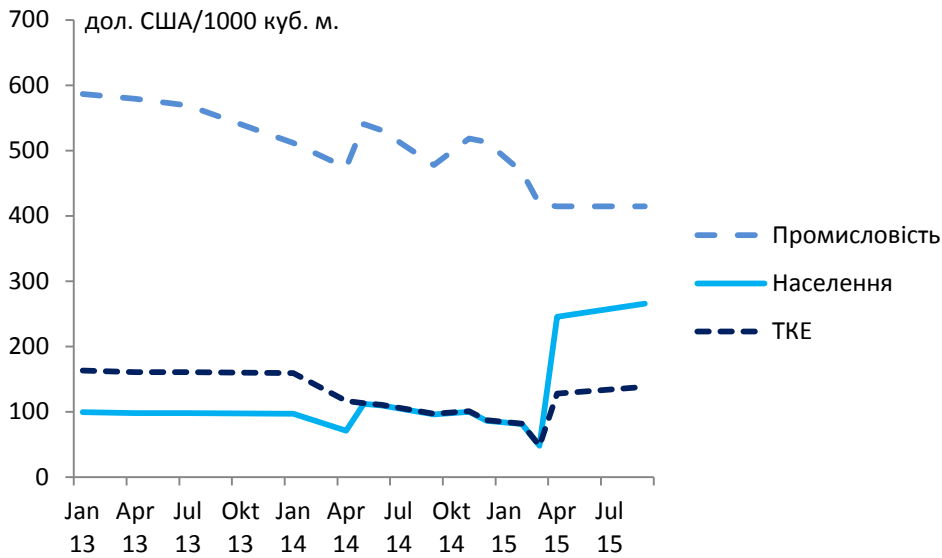
¹ Розмір скорочення попиту на газ внаслідок втрати контролю над Кримом і частиною Донбасу не відображений в офіційній статистиці. Наші дані є представленням нашої власної оцінки, що виходить з із рівня споживання газу неконтрольованими територіями у 2013 році. Через брак інформації ми не можемо оцінити падіння попиту на неконтрольованих територіях.

- (iii) Зниження технологічних втрат внаслідок зменшення транзиту газу (-22,1%) і його транспортування (-33%) і, можливо, внаслідок підвищення ефективності моніторингу.

За оцінками внесок різних факторів у скорочення споживання газу наведений на Рисунку 3.

Рисунок 2

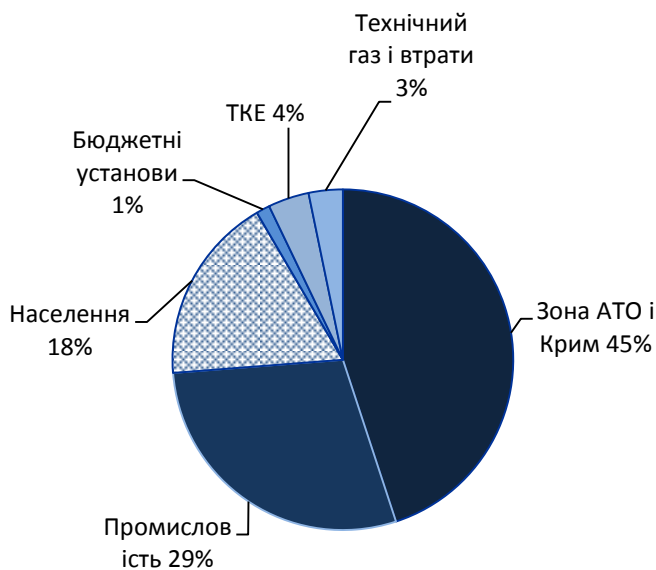
Регульовані внутрішні роздрібні ціни на газ, що поставляється через облгази

Джерело: НАК «Нафтогаз»

Рисунок 3

Чинники зниження попиту на газ

Джерело: Власні розрахунки

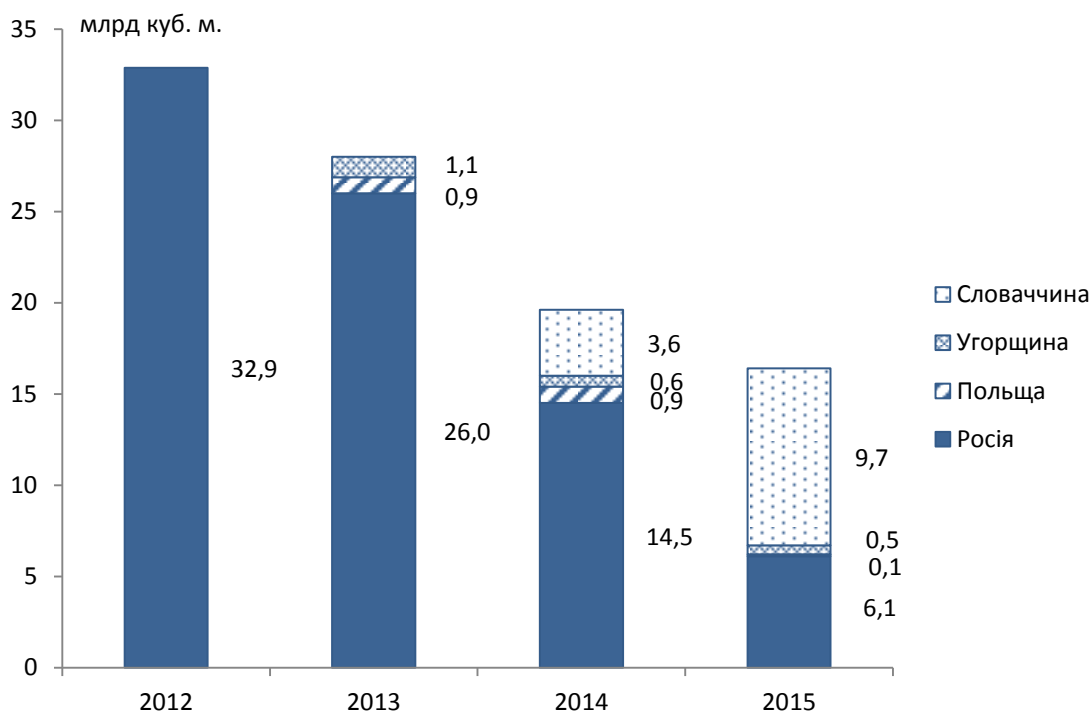
У наступному році очікується, що економіка України буде перебувати у стані стагнації або повільно відновлюватися (МВФ, прогноз 2015 року, оцінює річне зростання у 2%). Таким чином, споживання газу промисловістю може трохи відновитися. На споживання газу в житловому секторі буде продовжувати тиснути подальше заплановане збільшення тарифів на газ (заплановано: + 10% в квітні і + 33% в жовтні). Крім того, обговорюються численні заходи щодо підвищення енергоефективності і частково реалізуються за підтримки західних донорів. Це може знизити споживання газу в секторі ТКЕ і домогосподарств. Технічний потенціал економії як і раніше – значний. За оцінками, в середньостроковій перспективі (3-5 років) інвестиції в нові газові котли, трубопроводи та регулятори тепла може призвести до зниження річного попиту на газ більш ніж на 5 млрд куб. м.. У довгостроковій перспективі (10 років) можливе подальше зниження річного попиту на 9 млрд куб. м. як наслідок термомодернізації державних та приватних будівель.

1.2 Імпорт

Україна одночасно пережила 50-відсоткове зниження імпорту газу та ґрунтовні зміни в його структурі. В той час як російський імпорт впав на 80% з 33 млрд куб. м. у 2012 році до 6 млрд куб. м. у 2015 році, імпорт із Заходу виріс з нуля до 10 млрд куб. м. у 2015 році.

Рисунок 4

Імпорт газу

Джерело: НАК «Нафтогаз»

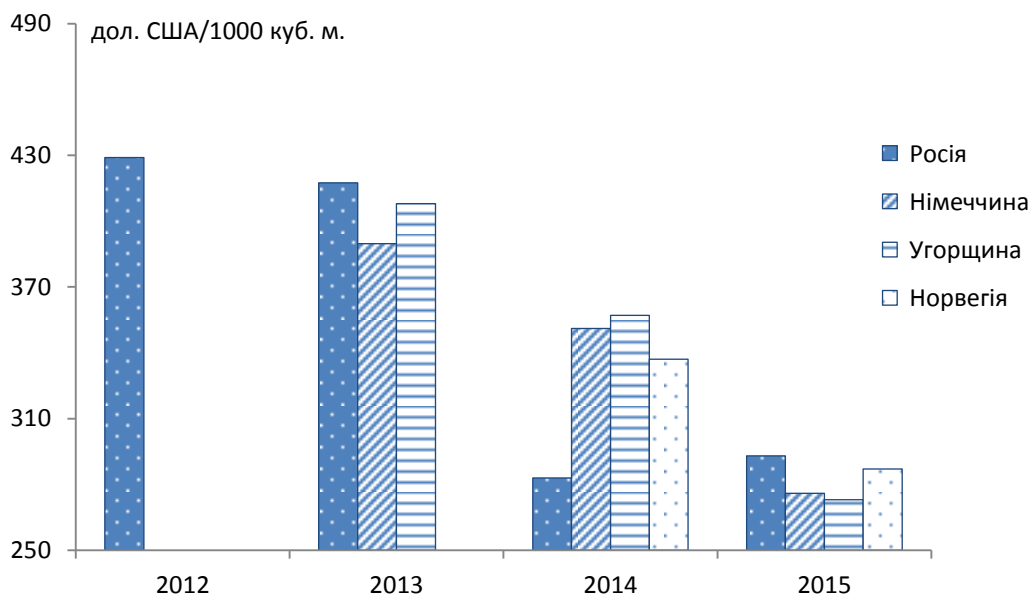
Технічно, це стало можливим завдяки значному збільшенню потужності реверсних потоків. Початкові спроби здійснювати реверс газу в існуючих трубопроводах або «віртуальний реверс» (фінансовий своп російського газу в Україні газом в ЄС) були заблоковані Газпромом з посиланням на існуючі контракти, надалі Україна та Словаччина домовилися про створення обхідного трубопроводу. Повна потужність всіх перевірених реверсних інтерконекторів

дозволяє Україні імпортувати близько 22 млрд куб. м. газу на рік [з Угорщини: 16.8 тис.куб.м. / добу; з Польщі: 4,3 тис. куб. м. / добу; зі Словаччини: 40 тис. куб. м. / добу]. Отже, прямі поставки з Росії більше не мають ключового значення для безпеки постачання газу в Україну. Однак це, потребує постійного використання цих потужностей, навіть в літній сезон, для заповнення підземних газових сховищ, що передбачає істотні обсяги авансового фінансування, оскільки газ має бути оплачений імпортером заздалегідь.

Це питання було частково вирішено відкриттям трьох-річної відновлюваної кредитної лінії на 300 млн доларів США від ЄБРР Нафтогазу, ресурс якої було направлено на фінансування оборотного капіталу для придбання природного газу в режимі реверсу. Це дозволить Нафтогазу взяти участь в тендері на придбання близько 1,1 млрд куб. м. газу. Кредитна угода включає умови щодо прозорих тендерних процедур, а також положення про реформу корпоративного управління Нафтогазу. З приводу останнього в Україні пізніше виникло деяке політичне розбіжності, так як Міністерство енергетики може втратити контроль над «Нафтогазом».

Рисунок 5

Середньорічна ціна імпортного газу, за країною походження, 2012 – 2015 рр.

Джерело: Держстат

Реверсні потоки, менша потреба в імпорті та низькі ціни на газ в ЄС – ціни на газ на біржі TTF впали вдвічі з 27 євро/МВт-год в січні 2013 року до 14 євро/МВт-год в грудні 2015 року – все це дозволило Україні отримати набагато більш вигідну угоду по імпорту газу. Цьому також посприяв той факт, що Нафтогаз привів свої правила торгівлі до стандартів ЄС (наприклад, за рахунок використання стандартного контракту EFET), що дозволило розраховувати на конкуруючих європейських постачальників, таких як Statoil і RWE. Загальна вартість імпорту газу знизилася приблизно з 11 млрд дол. США в 2013 році до 4,5 млрд дол. США в 2015 році. По відношенню до ВВП – який за даними МВФ (2015 р.) скоротився на 16% з 2013 р. по 2015 р. - частка імпорту газу знизилася з 2,8% до 1,3%.

Нетипово вільна ситуація на ринку газу в ЄС стала досить вигідним збігом обставин для України. Компаніям з ЄС не був потрібен весь той газ, який вони зобов'язалися викупити у «Газпрому» і

через надлишок пропозиції газу на європейському ринку, «Газпром» не зміг ефективно «покарати» ті компанії, які перепродували газ в Україну. Тому за постачання газу в Україну змагалися кілька європейських компаній – в результаті чого ціна цих реверсних потоків була досить помірною. Однак в майбутньому існує кілька ризиків для реверсу газу, які не слід ігнорувати:

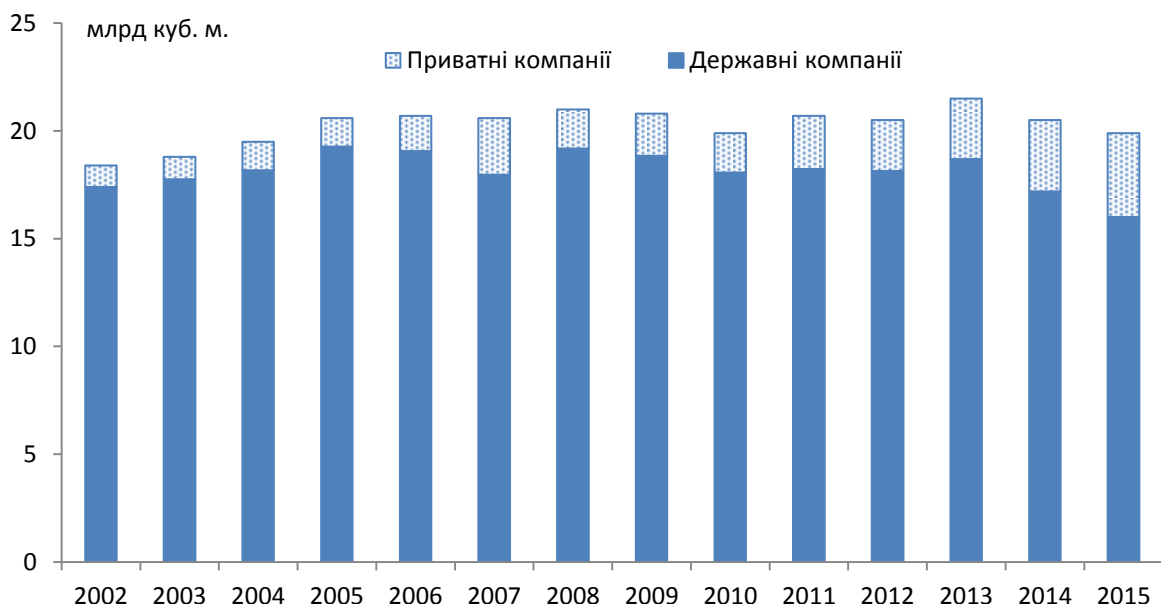
- (i) Північний потік II може дати можливість «Газпрому» обійти Україну і, відповідно, газотранспортну систему Словаччини. Це може дати можливість «Газпрому» зробити реверс газу до України більш дорогим (так як Україна тоді буде змушена «посунутись» від центру до кінця трубопроводу).
- (ii) Може виникнути ситуація із погіршенням постачання газу на європейському ринку, яку сьогодні досить складно уявити, яка змусить газові компанії ЄС віддати перевагу власним споживачам перед тим, як продавати надлишковий газ до України.
- (iii) Будь-які перебої в поставках газу через Україну (наприклад, внаслідок протистояння між «Нафтогазом» і «Газпромом» відповідно до їх договірних зобов'язань) будуть означати, що на Схід ЄС надійде менше газу, і відповідно, забезпечення реверсних потоків у повному обсязі буде дуже малоімовірним.

1.3 Видобування

Впродовж більш ніж десятиріччя видобуток газу в Україні становив близько 20 млрд куб. м./рік. Більша частина газу видобувається, як і раніше, державними компаніями – в першу чергу «Укргазвидобуванням» (УГВ), дочірньою компанією «Нафтогазу». Внаслідок втрати видобутку газу на шельфі Чорного моря та в Криму, в 2015 році обсяги видобування дещо впали у порівнянні з 2013 роком.

Рисунок 6

Видобуток газу в Україні державними і приватними компаніями

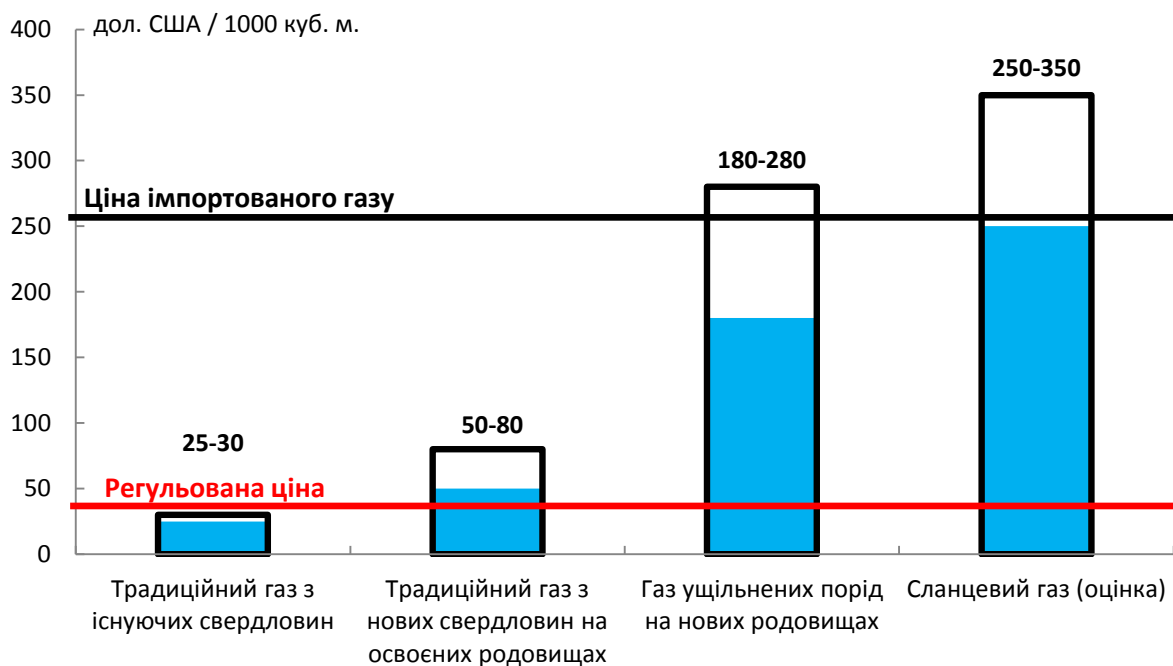

Джерело: Держстат; НАК «Нафтогаз», Енергобізнес

Очікується, що Україна може значно збільшити видобуток газу, за умови, що нормативна база стане більш ліберальною. Основними «вузькими місцями» є несприятливі умови для доступу на ринок приватних компаній (отримання ліцензій, доступ до мережі, верховенство права, оподаткування) та низькі ціни на газ, що встановлюються для державних компаній. В обох напрямках спостерігалися деякі покращення. В 2015 були знижені податки для приватних компаній і скасоване тимчасове зобов'язання для добувних компаній продавати газ «Нафтогазу». Внаслідок політизованого середовища, в Україні може успішно працювати лише незначна кількість невеликих приватних компаній. Дві найбільші нафтогазові компанії – Shell і Chevron - призупинили проекти видобутку газу в Україні, і Exxon також довелося зупинити свої проекти на Чорному морі внаслідок анексії Криму. Однак у наступному році можливі кардинальні зміни. Уряд обговорює питання реструктуризації «Нафтогазу» і один з розглянутих варіантів передбачає приватизацію УГВ західним інвестором. Для досягнення успіху у цьому питанні необхідно змінити ціни, за якими УГВ може продавати газ, які сьогодні залишаються регульованими на рівні нижче ринкового.

Рисунок 7

Порівняння вартості газу українського видобутку з цінами на імпортований газ та регульованими цінами для добувних компаній

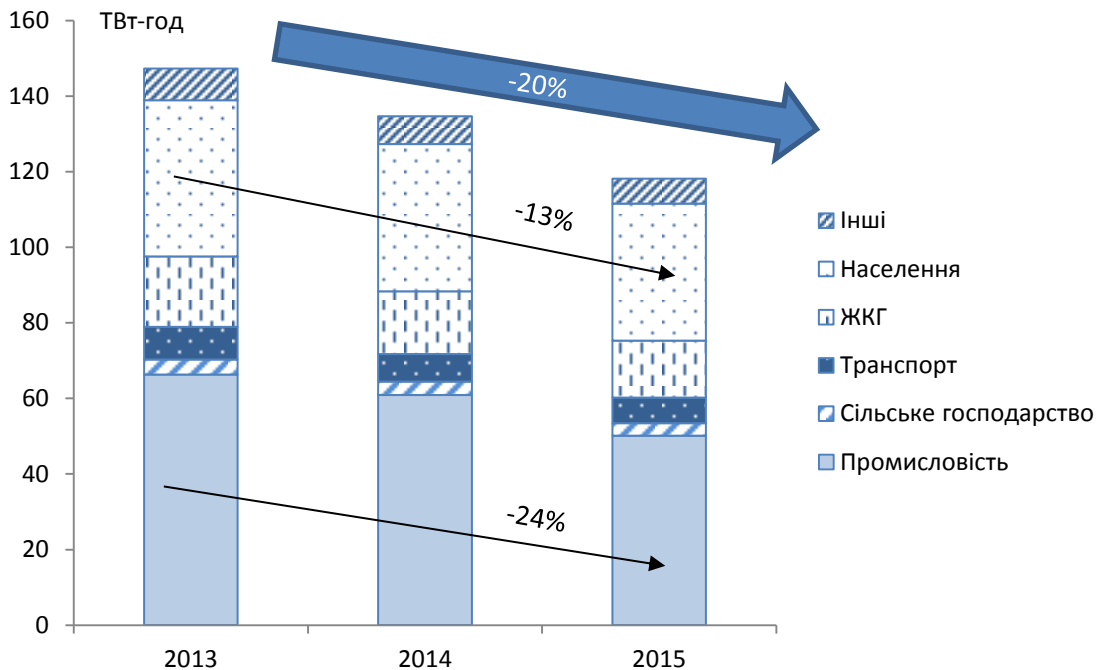
Джерело: НАК «Нафтогаз»

2 Електроенергія, вугілля та ядерне паливо

З 2013 по 2015 роки попит на електроенергію в Україні знизився на 20%. Основним фактором стало падіння економічної активності – що призвело до зниження споживання електроенергії на промислових підприємствах на 24%.

Рисунок 8

Споживання електроенергії, за категоріями споживачів

Джерело: Міністерство енергетики

З червня 2014 року тарифи на електроенергію були підвищені від 60% до 110% у залежності від обсягів споживання. Це сприяло зниженню споживання електроенергії населенням. Але що стосується попиту на газ – найбільше падіння сталося у промисловому секторі, що можна пояснити окупацією Криму, конфліктом на Донбасі та економічною рецесією.

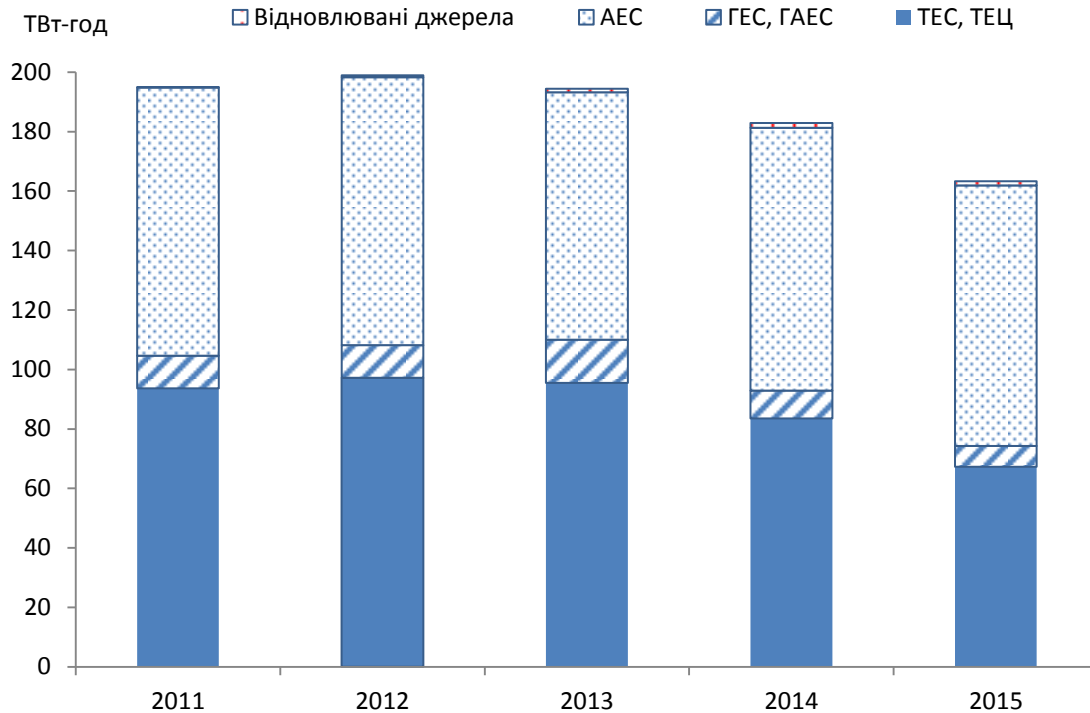
2.1 Генерація електроенергії

Внаслідок низького попиту і проблем з постачанням вугілля (див. нижче) частка традиційних електростанцій у виробництві електроенергії в Україні знизилася вдвічі. Таким чином, газ вже перестав бути ключовим паливом через високі ціни на нього (крім деяких ТЕЦ). Частка гідроенергетики – яка працювала у звичному режимі – також знизилася внаслідок посушливої погоди. В той же час, частка атомної енергії в структурі генерації електроенергії в Україні досягла рекордного значення – 54%.

У той час як атомна енергетика повністю підпорядкована державній компанії «Енергоатом», більшість вугільних електростанцій належать компанії ДТЕК, дочірньому підприємству холдингу СКМ Ріната Ахметова. Запланована реформа ринку електроенергії була внесена на розгляд у Верховну Раду в березні 2016 року. Але, враховуючи досить концентровану структуру власності та значну зацікавленість сектором енергетики, дана реформа потребуватиме значних політичних зусиль з метою розвитку ефективної структури ринку. Поки що зберігається не зовсім адекватний статус-кво із частково регульованими цінами в сегменті генерації електроенергії. На наш погляд поточний запропонований варіант реформи буде провальним з точки зору створення функціонуючого ринку і натомість буде в значній мірі слугувати зміні розподілу доходів уздовж ланцюжка вартості.

Рисунок 9

Виробництво електроенергії, за видами палива

Джерело: Держстат

2.2 Торгівля електроенергією

В період з 2013 по 2015 роки експорт електроенергії до країн ЄС зменшився на 63% внаслідок напруженої ситуації з генерацією в Україні. Стверджують, що уряд погрожував зупинити експорт ДТЕК взагалі – а це є одним з небагатьох прибуткових бізнесів в нинішніх умовах – з метою дисциплінувати компанію у випадку, якщо ДТЕК почне скорочувати внутрішні поставки.

Торгівля електроенергією на окупованих територіях залишається нестабільною і політизованою. Договір на продаж електроенергії до Криму було укладено в грудні 2014 року, і строк його дії вичерпався 01 січня 2016 року. Новий контракт ще не підписаний. Поставки електроенергії в Крим з материка були зупинені 21 листопада 2015 року після пошкодження кримськими татарами двох високовольтних 330 кВ-них ліній електропередач. Станом на січень 2016 року лінії електропередач відновлені, але у зв'язку з відсутністю договору поставки електроенергії так і не поновили.

Обмін електроенергією із зоною АТО майже повністю зупинений, за винятком невеликого об'єму електроенергії, потрібної для балансування системи. Згідно з постановою Кабінету Міністрів (Наказ №263 від 07 травня 2015 року) було прийнято рішення, що місцевим споживачам в зоні АТО електроенергія буде поставлятися виключно з місцевих генеруючих компаній, таким чином, будь-які поставки з України в зону АТО та у зворотному напрямку заборонено. Імпорт електроенергії через зону АТО за допомогою розташованих там ліній електропередач також заборонено. Для управління платежами був створений окремий спеціальний підрозділ держпідприємства «Укренерго» – Донбаська електроенергетична система, – яка буде отримувати гроші від операторів в зоні АТО (ТОВ «Луганське енергетичне об'єднання» і ДТЕК Донецькобленерго).

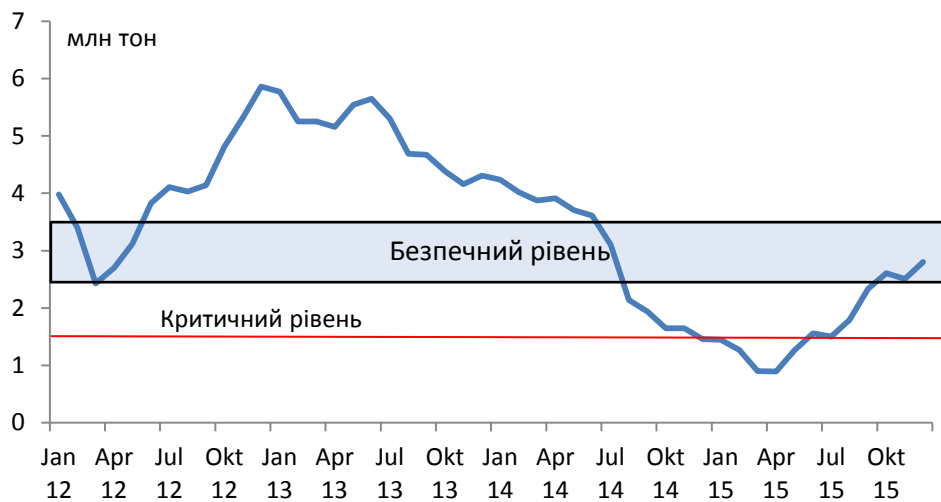
2.3 Вугілля для виробництва електроенергії

Після періоду бурхливого зростання в 2012 році, що був зумовлений штучним надлишком пропозиції вугілля з боку державних шахт в 2013-2015 роках сукупні запаси вугілля почали знижуватися. Після початку збройного конфлікту на Донбасі у квітні 2014 року, постачання вугілля з зони АТО істотно скоротилося (особливо став відчуватися дефіцит марок вугілля А+Т), а запаси вугілля впали нижче критичного порогу в 1,5 млн тонн. Це викликало нестачу вугілля на декількох електростанціях, а згодом і «блек-аути» в електропостачанні в декількох регіонах, і консервацію близько 80% ТЕС, які живляться вугіллям марок А+Т. Поточний рівень, який вважається достатнім для безпечного функціонування існуючих вугільних електростанцій - приблизно 3 млн. тонн вугілля.

Дефіцит вугілля для ТЕС спочатку планувалося покривати за рахунок імпорту, але низькі потужності українських морських портів (максимальна ємність імпорту вугілля зараз становить 0,75 млн. тон в місяць) і відсутність вільної пропозиції сортів А+Т на світовому ринку за прийнятними цінами зробили ці плани недосяжними. Контракт на покупку неякісного і дорогого вугілля в Південній Африці спричинив анти-корупційні розслідування у 2015 році.² Зараз ходять чутки, що деякі поставки вугілля з зони АТО були відновлені через тіньові операції з окупованими територіями.

Рисунок 10

Запаси вугілля

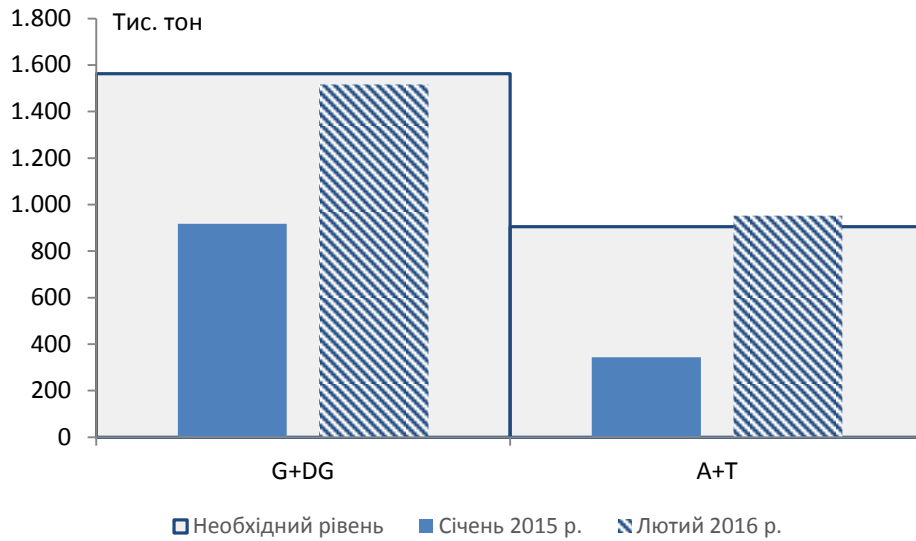

Джерело: Міністерство енергетики; аналітичний центр EIR

² <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-anniversary-idUSKBN0LM0YG20150218>

Рисунок 11

Запаси вугілля, за марками

Джерело: ДТЕК

2.4 Ядерне паливо

Історично будучи залежною від російського ядерного палива, Україна вже в 2000 році почала програму забезпечення альтернативних поставок для використання в українських реакторах. На першому етапі досліджень у 2005-2009 рр. були випробувані шість паливних збірок виробництва компанії Westinghouse і, відповідно, був підписаний контракт на період 2011 – 2015 рр. на поставку ядерного палива для щорічного перезавантаження трьох енергоблоків ВВЕР-1000. У 2012 році із цим паливом виникли проблеми: були виявлені агрегати з пошкодженими дистанціюючими решітками і тому відповідні активні зони реакторів не могли бути завантажені, як планувалося. Згодом Westinghouse модернізував паливні агрегати, і були проведені комплексні випробування надійності їх модернізованих варіантів. Після цього жодних проблем із агрегатами виробництва Westinghouse вже не виникало і Енергоатом замовив додаткові партії ядерного палива.

Джерела:

- Реформування газового ринку України: "зелене світло" для інвестицій у транспортуванні газу, видобутку та енергоефективності, презентація Андрія Коболева, Голови правління НАК «Нафтогаз України», липень 2015 р. // <http://www.naftogaz.com/files/Information/2015-07-13%20UA-US%20Naftogaz%20Forum%20Presentation.pdf>
- Статистичні дані: Споживання газу у 2015 р. // <http://www.epravda.com.ua/news/2016/01/15/576715/>
http://newsru.ua/finance/15jan2016/na_21_procent.html
- Статистичні дані: Газ, електроенергія та вугілля, інформаційний брифінг Міненерго // <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245079340>
- Стаття EIR з імпорту вугілля для українських ТЕС // <http://eircenter.com/ua-analitikai/import-vugillya-dlya-tes-problemi-ta-perspektivi-1/>
- Споживання електроенергії в 2013 році; прес-реліз Міністерства енергетики // <http://delo.ua/business/ukraina-v-2013-godu-sokratila-potreblenie-elektroenergii-224582/>
- Річний звіт ДТЕК, 2014 рік // <http://www.dtek.com/library/file/annual-report2014-en.pdf>
- Річний звіт Нафтогазу, 2014 рік // http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Naftogaz_Annual_Report_2014_engl.pdf
- Середні квартальні ціни імпортованого газу // <http://tsn.ua/groshi/demchishin-nazvav-vartist-yeuropeyskogo-gazu-dlya-ukrayini-571930.html>
- Оцінка державної компанії УГВ втрат у видобутку на Донбасі внаслідок проведення АТО // <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/956937E95620D3A3C2257F1C0050157E?OpenDocument&Expand=1.1&>
- Імпорт газу у 2015 році, прес-реліз Укртрансгазу // <http://economics.unian.net/energetics/1230175-ukraina-v-2015-godu-udvoila-import-gaza-iz-evrosoyuza.html>
- Імпорт газу у 2013 році // <http://www.epravda.com.ua/news/2014/01/3/413075/>
- Газові позики ЄБРР – офіційний брифінг // <http://www.ebrd.com/news/2015/ebrd-ukraine-agree-naftogaz-reform-sign-us-300-million-loan-for-winter-gas-purchases.html>
- Газові позики ЄБРР – стаття у Bloomberg // <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-09-30/ebrd-approves-300-million-loan-for-ukraine-winter-gas-purchase>
- Аналітична записка Міненерго по видобуванню газу // http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245073540&cat_id=245070661
- Аналіз видобування газу у 2013 році (історичні дані) // <http://news.finance.ua/ua/news/-/318979/prywatnyj-gazovydobutok-pishov-v-minus-povernutysya-ne-obitsyav>
- Аналіз видобування газу у 2015 році (оцінки) // <http://finbalance.com.ua/news/Naskilki-mozhezrosti-vidobutok-hazu-v-Ukrani-pislya-znizhennya-rentnikh-platezhiv>
- МВФ (2015 р.) База даних World Economic Outlook, жовтень 2015 р. // <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/index.aspx>

Перелік останніх досліджень

- Наслідки економічного відокремлення окупованої території на Сході України, Рікардо Джуччі, Віталій Кравчук, Давід Заха, Георг Захманн, консультативне дослідження PS/01/2015
- Порядок денний реформ в Україні, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Георг Захманн, Штефан фон Крамон-Таубадель, консультативне дослідження PS/01/2014

Перелік консультативних робіт

- Покращення доступу МСБ до фінансування в Україні, Іван Корякін, Роберт Кірхнер, консультативна робота PP/02/2016
- Очищення банківської системи України: короткостроковий біль, довгострокові здобутки, Філіп Енглер, Роберт Кірхнер та Віталій Кравчук, консультативна робота PP/01/2016
- Економічні питання внутрішньо переміщених осіб в Україні, Ганна Брензель, Олександра Бетлій та Роберт Кірхнер, консультативна робота PP/06/2015
- Як розділити Нафтогаз: варіанти та політичні рекомендації, Георг Захманн, консультативна робота PP/05/2015
- Програма розвитку кластерів для України: принципи створення і основні риси, Бьорн Фоглер, Девід Саха та Ольга Красовська, консультативна робота PP/04/2015
- Промисловий сектор України: тенденції, виклики та варіанти політики (англійською мовою), Девід Саха та Віталій Кравчук, консультативна робота PP/03/2015
- Прямі іноземні інвестиції в Україні: минуле, сучасне та майбутнє (англійською мовою), Роберт Кірхнер, Віталій Кравчук та Юлія Райс, консультативна робота PP/02/2015
- Основні елементи системи захисту прав кредиторів: ключові рекомендації (англійською мовою), Роберт Кірхнер, Сайрус де-ла Рубія та Віталій Кравчук, консультативна робота PP/01/2015

Перелік останніх аналітичних записок

- Реструктуризація Нафтогазу: міркування щодо масштабу та моделей власності бізнес-одиниць, Георг Захманн, аналітична записка PV/03/2016
- Покращення доступу МСБ до фінансування в Україні – стислі висновки, Іван Корякін, Роберт Кірхнер, аналітична записка PV/02/2016
- Очищення банківської системи України: короткостроковий біль, довгострокові здобутки, Філіп Енглер, Роберт Кірхнер та Віталій Кравчук, аналітична записка PV/01/2016
- Підтримка для внутрішньо переміщених осіб в Україні: окремі політичні рекомендації, Ганна Брензель, Олександра Бетлій та Роберт Кірхнер, аналітична записка PV/16/2015
- Програма розвитку кластерів для України: принципи створення і основні риси, Бьорн Фоглер та Девід Саха, аналітична записка PV/15/2015
- Український імпорт в першій половині 2015 року, Вероніка Мовчан, Віталій Кравчук, Микола Риженов та Рікардо Джуччі, аналітична записка PV/14/2015

Роботи є у відкритому доступі на <http://beratergruppe-ukraine.de/?content=publikationen/beraterpapiere> та http://www.ier.com.ua/ua/archives_papers.php. Для отримання додаткової інформації зв'яжіться з Німецькою консультативною групою (info@beratergruppe-ukraine.de) або з Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (institute@ier.kiev.ua).